

ΝΙΚΟΣ Α. ΚΟΚΑΝΤΖΗΣ

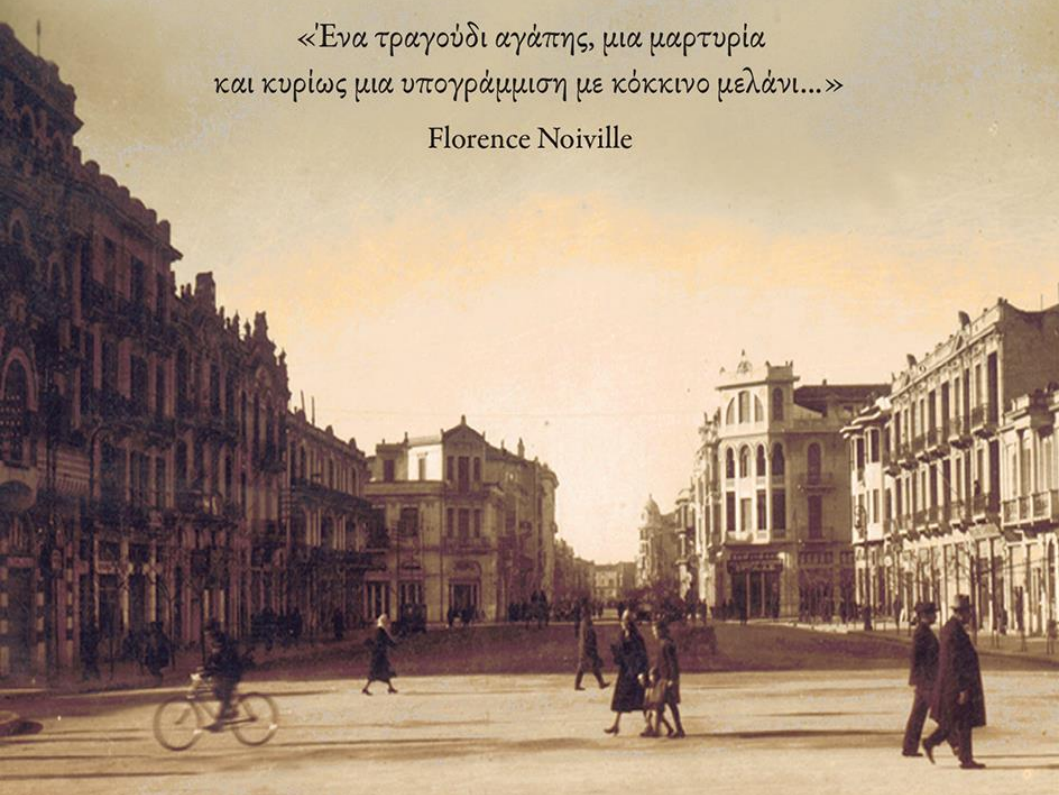
Τζιοκόντα

«Ένα Άσμα Ασμάτων της αφύπνισης της επιθυμίας...»

Jean-Luc Douin, εφ. «Le Monde»

«Ένα τραγούδι αγάπης, μια μαρτυρία
και κυρίως μια υπογράμμιση με κόκκινο μελάνι...»

Florence Noiville

ΝΙΚΟΣ Α. ΚΟΚΑΝΤΖΗΣ

ΤΖΙΟΚΟΝΤΑ

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας,
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη — Σύγχρονη Ελληνική Λογοτεχνία
Πεζογραφία — 174

Νίκος Α. Κοκάντζης, *Τζιοκόντα*

Υπεύθυνη εκδοτικού τμήματος Βασιλική Γιαννέλη
Διορθώσεις Σ. Πατάκης Α.Ε.

Στοιχειοθεσία-σελιδοποίηση Αγγελική Κουτσούκου
Φίλιμ Παναγιώτης Καπένης

Μοντάζ Παναγιώτης Σαράτσης

Copyright © Σ. Πατάκης Α.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη)

και Νίκος Α. Κοκάντζης, Αθήνα, 2003

Πρώτη έκδοση από τις εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα, 1975

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Ιανουάριος 2005

Η παρούσα είναι η δεύτερη εκτύπωση, Οκτώβριος 2013

K.E.T. 4079 — K.E.Π. 870/13

ISBN 978-960-16-1251-5

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ 38 (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ), 104 37, ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 801.100.2665, 210.36.50.000, 210.52.05.600 — ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β ΚΤΕΟ),

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

*Σχέδιο του ζωγράφου Βρασίδα Βλαχόπουλου
για την αρχική έκδοση του βιβλίου.*

Η ιστορία που ακολουθεί είναι αληθινή

Χθες είδα και πάλι στ' όνειρό μου την παλιά μου γειτονιά. Όνειρο στον ύπνο, στον ξύπνο εφιάλτης έτσι που την έχουνε καταντήσει. Όμως εγώ την πρόλαβα στις ομορφιές της. Τύχη μου εμένα μεγάλη που πρόλαβα και γεννήθηκα και μεγάλωσα εκεί όπως ήτανε στα παλιά, έζησα εκεί και τον Πόλεμο και την Κατοχή και μερικά χρόνια μετέπειτα.

Σ' εκείνα τα χρόνια, πριν από τον Πόλεμο, σε γειτονιές σαν τη δική μας, οι άνθρωποι καθόντανε ακόμη σε σπίτια κι όχι σε «μέγαρα», υπήρχανε κήποι και λουλούδια και λείπανε τ' αυτοκίνητα, οι εποχές του έτους είχανε ακόμη τη δική τους μπουδιά η καθεμιά και την ησυχία της νύχτας την έκοβε το γάβγισμα ενός σκύλου, το λάλημα ενός κόκορα πριν ξημερώσει, τα βατράχια στη στέρνα του γείτονα το καλοκαίρι, ο πρωινός ο γαλατάς κι οι πρώτες κουβέντες των νοικοκυράδων — Θεέ μου, αυτά και τόσα άλλα.

Τότε, λοιπόν, υπήρχε εκεί ένα φτωχόσπιτο που γίνηκε πολύ σημαντικό για μένα. Στενόμακρο και χαμηλό, είχε μια γερτή στέγη από παλιά κεραμίδια και μια κληματαριά που έπιανε τη μισή την πρόσοψη κι απλωνότανε πάνω από το σκέπασμα της εξώπορτας. Στη μια του πλευρά ένας τάχα κήπος, με δυο τρεις γλάστρες, χόρτα και τσουκνίδες και μια μεγάλη συκιά, ένας φράχτης της κακιάς ώρας που μόνο τα όρια έδειχνε χωρίς να φυλάει από τίποτε — όχι που υπήρχε και λόγος δηλαδή να φυλάξει, τι να φυλάξει κι από ποιον — ένας κήπος, μ' άλλα λόγια, τίμιος κι απροσποίητος, λίγο απ' το χέρι του ανθρώπου και πιο πολύ του Θεού, ένας κήπος χάρμα, που, στα χρόνια που περάσανε και πάνε, χαζεύοντας τα πάρκα της Ευρώπης λαχτάρησε γι' αυτόν η καρδιά μου, γέμισα από καημό για τις γωνιές του, τις πέτρες τα μαμούδια τις σαύρες τα τζιτζίκια του, τον απέραντο κόσμο που έκλεινε στις δυο του σπιθαμές, εκεί που παίζαμε και μεγαλώσαμε και ζήσαμε και γνωρίσαμε, που προπαντός γνωρίσαμε.

Λοιπόν.

Ανάμεσα σ' αυτό το σπίτι και το δικό μας ήτανε ένας ανοιχτός χώρος, ένα οικοπέδο, πνιγμένο στο χορτάρι το καλοκαίρι, ούτε ξέραμε ποιος ήτανε

ο ιδιοχτήτης του, κανείς δεν είχε φανεί ποτέ, ήτανε ο τόπος συγκεντρώσεως της παρέας, τόπος κουβέντας, παιχνιδιού, τσακωμών, αγάπης. Εκεί παίζαμε κρυφτό και μπίκο κι αγιούτο, εκεί παίζαμε τους εξερευνητές της ζούγκλας, εκεί ξαπλώναμε ανάμεσα στο χορτάρι που ψήλωνε ολόγυρα τα βράδια του καλοκαιριού και λέγαμε τα δικά μας.

Η βασική παρέα, που σ' αυτήν, κατά ώρα και κατά περίσταση, μπορούσε να προστεθεί κάθε άλλο γειτονόπουλο ή περαστικός, ήμασταν τα δυο πρωτοξάδελφά μου, εγώ και τα παιδιά της οικογένειας που ζούσε στο σπίτι που 'λεγα πιο πάνω. Ήτανε έξι. Τα τέσσερα μεγαλύτερα ήτανε κορίτσια, τα δυο τελευταία, κι αρκετά μικρότερα από μας, αγόρια. Ύπήρχανε διαφορές ηλικίας ανάμεσά μας βέβαια, όμως για μια εποχή, για μερικά χρόνια, η διαφορά αυτή δε φαινότανε και παίζαμε όλοι μαζί.

Ήτανε Εβραίοι. Κι ήτανε, όπως είπα, φτωχοί. Αλλά οι γονείς αγνοούσανε με πολύ κέφι τη φτώχεια τους και ζούσανε σα να μην υπήρχε. Άλλωστε, εκείνα τα χρόνια οι διαφορές στον τρόπο ζωής των οικογενειών δεν ήτανε και πολύ χτυπητές. Είχανε και μια γριά γιαγιά που, ολοφάνερα, θα 'πρεπε να 'χε δει πολύ καλύτερες μέρες στη ζωή της και που πάντα φερότανε με μια μεγαλοπρέπεια — βοηθη-

μένη σ' αυτό κι από την αρχοντική εμφάνισή της. Είχε κάτι το υπεροπτικό στον τρόπο της, μιλούσε με χαμηλή, επιταχτική φωνή και σου 'δινε να καταλάβεις ότι περίμενε την υπόκλιση, το χειροφίλημα. Μα δεν ήτανε ψυχρή κι ούτε σ' έκανε να νιώθεις άβολα μπροστά της. Αντίθετα, σ' έκανε να την αγαπάς και να 'σαι πρόθυμος να συμμορφωθείς με τους τρόπους της. Γιατί ήτανε γνήσια. Η κόρη της κι ο γαμπρός της, οι γονείς των φίλων μας, ήτανε πιο απλοί αλλά συμμετείχανε πρόθυμα στην ατμόσφαιρα αυτή. Είχανε μια αυθόρμητη ευγένεια στο φέρσιμό τους που, μαζί με την καλή τους καρδιά και τη ζεστή φιλοξενία τους, τους έκανε αγαπητούς σε όλους στη γειτονιά.

Εκείνο που έκανε την όλη υπόθεση διασκεδαστική ήτανε ότι, παρ' όλη τη φτώχεια τους, είχανε το δικαίωμα να μιλούνε για πράγματα που στ' αλήθεια τους ανήκανε και που λείπανε από πολύ πιο εύπορες οικογένειες στην προπολεμική Θεσσαλονίκη. Πρώτα πρώτα το σπίτι τους, έστω αυτό που ήτανε, ήτανε δικό τους, ενώ ο περισσότερος κόσμος τότε έμενε σε νοικιασμένα σπίτια. Εκείνη την εποχή μόνο οι πλούσιοι είχανε ιδιόχτητες κατοικίες. Ακόμα, είχανε στο σπίτι τους πιάνο, κάτι σπάνιο και για μια μεσοαστική οικογένεια, πολύ περισσότερο

για μια φτωχική. Ήτανε στην οικογένειά τους χρόνια και χρόνια — κι ασφαλώς είχε άλλα τόσα να κουρδιστεί. Πάντως το είχανε. Και τα παιδιά τάχα πάντοτε επρόκειτο ν' αρχίσουνε να μαθαίνουνε στα σοβαρά — οι δυο μεγάλες κόρες μάλιστα παίζανε καλούτσικα. Έτσι, όταν η Μαντάμ Λεονώρα, η μάνα τους, έβγαινε το απόγευμα της Κυριακής στην πόρτα του σπιτιού και φώναζε τα παιδιά, αρκετά μεγαλόφωνα είναι η αλήθεια, να μπούνε μέσα για να πάρουνε το τσάι τους και έπειτα να διαβάσουνε για το πιάνο τους, κανείς δεν μπορούσε να την κατηγορήσει ότι τα παράλεγε. Και καθώς ήτανε τόσο γλυκιά και καλή, κανείς δεν είχε τη διάθεση να την πει ψηλομύτα.

Τα παιδιά είχανε πάρει από αυτήν τα όμορφα, μεγάλα, καστανά τους μάτια με τη ζεστή, γελαστή τους έκφραση. Μόνο η Τζιοκόντα, η τέταρτη στη σειρά κι ένα χρόνο μικρότερή μου, είχε τα μάτια της χρώμα γκριζογάλανο και λίγο λοξά. Ήτανε ένα όμορφο κορίτσι. Ψηλή και καλοσχηματισμένη, με κάτι το νωχελικό στις κινήσεις της κι ένα χαμόγελο που φώτιζε και ζέσταινε τον κόσμο. Ήτανε η ευνοούμενη συντρόφισσά μου στα παιχνίδια και φούσκωνα από περηφάνια όταν μάθαινα ότι κι αυτή μιλούσε συνέχεια για μένα στη μαμά της — κάπο-

τε τα 'παιρνε τ' αυτί μου στις κουβέντες της Μαντάμ Λεονώρας με τη μάνα μου — και πάντα συμφωνούσε μαζί μου σ' ό,τι έλεγα ή όποιο παιχνίδι ήθελα να παίξουμε ή το πού να πάμε για βόλτα, ακόμα κι αν όλοι οι άλλοι τύχαινε να 'ναι εναντίον μου. Ήτανε πάντα έτοιμη ν' αρπαχτεί με τους άλλους για λογαριασμό μου, αν εκείνοι διαφωνούσανε μαζί μου, κι εγώ, από ευγένεια ή αδιαφορία, δεν ήθελα να επιμείνω. Σε τέτοιες στιγμές, μάλλον σπάνιες είναι η αλήθεια, η συνηθισμένη της ντροπαλοσύνη έδινε τη θέση της σ' ένα εκρηκτικό φέροσμο που ξάφνιαζε όλους και τους έκανε να υποχωρήσουνε στο τέλος και να κάνουνε το δικό της — που ήτανε, βέβαια, το δικό μου. Ούτε αυτή ούτε εγώ ξέραμε τότε τι θα πρέπει ήδη να σήμαινε αυτό. Ήτανε η πιο κοντινή μου φίλη από τότε που μάθαμε να μιλούμε, ώσπου, στα δεκαπέντε της, την πήρανε με όλη την οικογένειά της οι Γερμανοί. Δυο χρόνια πριν απ' αυτόν το χωρισμό, ήτανε η πρώτη γυναίκα στη ζωή μου που μου χαμογέλασε, ξαφνικά κι απροσδόκητα, ένα χαμόγελο αλλιώπικο από κάθε άλλο που είχα ως τότε γνωρίσει, ένα χαμόγελο που το νόημά του ούτε κι αυτή θα πρέπει να το 'ξερε, υψώνοντας τα μάτια της στα δικά μου για λίγες στιγμές, στο μισοσκόταδο ενός ανοιξιάτικου

βραδιού, καθώς στεκόμασταν, κάπως αμήχανοι, κάτω από τη βερυκοκιά στον κήπο του σπιτιού μου, ένα φευγαλέο, ντροπαλό χαμόγελο ενώ το μυαλό μου ένιωθε ζαλισμένο από ακατανόητη ταραχή.

Οι δυο μας συνηθίζαμε να εφευρίσκουμε καινούργια παιχνίδια ή ν' αλλάζουμε τους κανόνες των καθιερωμένων. Ένας σιωπηλός, ακήρυκτος συναγωνισμός είχε γεννηθεί ανάμεσά μας και νιώθαμε μιαν ευχαρίστηση στο ποιος θα τα κατάφερνε καλύτερα από τον άλλον σ' εφευρετικότητα και πρωτοτυπία. Μας ήτανε απαραίτητο να 'μαστε μαζί. Παίζαμε από τα πρώτα χρόνια της ζωής μας, όταν ακόμα δεν της έδινα ιδιαίτερη σημασία, παίζαμε όταν ήμουνα εφτά κι οχτώ κι αυτή έξι κι εφτά, παίζαμε όταν ήμουνα δώδεκα κι αυτή έντεκα και ήδη πια σημαντική για μένα κι εγώ ο ήρωάς της, αρκούσε να της μιλήσω ή να την κοιτάξω μόνο για να γίνει κατακόκκινη κι οι δικοί της το 'χανε προσέξει και το σχολιάζανε διασκεδάζοντας, μόνο εμείς δεν ξέραμε τίποτα, απλώς ότι ήμασταν χαρούμενοι να 'μαστε μαζί, κάτι παραπάνω από χαρά, μια ανάγκη, όταν ο ένας από τους δυο μας έλειπε ούτε που παίρναμε σχεδόν μέρος σε παιχνίδι, όμως όταν ήμασταν κι οι δυο τότε παίζαμε με μιαν ένταση που αύ-

ξαινε όλο και πιο πολύ όσο περνούσανε τα χρόνια, παίζαμε σχεδόν άγρια, με μανία, κάτι που θα πρέπει να 'τανε το πιο έντονο υποκατάστατο του ερωτικού παιχνιδιού σε μια εποχή που εμείς οι ίδιοι δεν ξέραμε καλά καλά από τι ήμασταν φτιαγμένοι.

Κι ήρθε ο Πόλεμος κι ήρθε η Κατοχή κι εγώ έφτασα τα δεκατρία και τα δεκατέσσερα κι εκείνη είχε αρχίσει να σχηματίζεται από τα δέκα της σχεδόν, το πρόσωπό της αισθησιακό και θηλυκό από τότε που ήτανε μικρό παιδί κι οι χειρονομίες της κι οι κινήσεις με μια χάρη που δε χάθηκε καθώς μπήκε στην εφηβεία, έτσι στα δώδεκά της ήτανε κιόλας γυναίκα, μ' ένα βλέμμα σα μέσα από ομίχλη και με γεμάτα χείλη, απαλές στρογγυλάδες στο κορμί της, γυναίκα σε κάθε μικρό όμορφο μέρος του σώματός της, γυναίκα στη ματιά και στη φωνή και στους τρόπους — και, ταυτόχρονα, απίστευτα κι ερεθιστικά ανήξερη και γλυκιά.

Όλοι τους ήτανε ομορφάνθρωποι στην οικογένεια αυτή. Η γιαγιά με το αυστηρό στενόμακρο πρόσωπο, το χλωμό δέρμα και τα πλούσια άσπρα μαλλιά· η Μαντάμ Λεονώρα κι η κόρη της η Λώρα, η μεγαλύτερη, που ήτανε σωστό αντίγραφο της μητέρας της, με την παλιοκαιρίσια ομορφιά τους, τα μεγάλα ρομαντικά μάτια, το μικρό στόμα, το

ντροπαλό χαμόγελο· ο Τζακ, ο πατέρας, ψηλός, γκριζομάλλης, γεροδεμένος, με καλοσυνάτο πρόσωπο και καρδιά παιδιού· η Ρενέ, η δεύτερη κόρη, όλο καμπύλες, γεμάτη ζωή, πονηρά γελαστά μάτια, με πλήρη συναίσθηση ότι ήτανε γυναίκα — και μάλιστα πολύ γοητευτική· η Αλίν, πολύ λεπτή και γλωμή, ένα διάφανο πρόσωπο, σχεδόν πάντα άρρωστη, σχεδόν πάντα καθισμένη σε μια κουνιστή πολυθρόνα που το καλοκαίρι τη βγάζανε στον κήπο και το χειμώνα την πλησίαζαν κοντά στη σόμπα, στην τραπεζαρία, μ' ένα βιβλίο στο χέρι κι ένα μακρινό βλέμμα που έμοιαζε να βλέπει σ' ένα μέλλον που δεν θα πρόφθαινε να το ζήσει. Κι έπειτα η Τζιοκόντα, η δική μου Τζιοκόντα, η καλύτερη από όλους. Τελευταία τα δυο αγόρια, ο Πέππο, με τα πιο μακριά ματοτσίνουρα που έχω ιδεί σε αγόρι να παίζουνε πάνω στα καστανά ζεστά του μάτια, και ο Μωρίς, ένα γουστόζικο διαβόλι, μικροσκοπικός αλλά γεμάτος ζωή και πάντα έτοιμος για κάθε κατεργαριά. Αυτή ήτανε η οικογένεια της Τζιοκόντα κι ήτανε αξιαγάπητη.

Όμως, υπήρχε, ως προς εμένα, ένα μελανό σημάδι. Υπήρχε ένας ξάδελφος, δυο χρόνια μεγαλύτερός μου, το όνομά του Ρούντι, ψηλός και παράξενα γοητευτικός και το 'ξερε ότι ήτανε όμορφος και δεν

τον χώνευα γι' αυτό και το 'ξερε κι αυτό και μου φαινότανε πως το γλεντούσε. Τους επισκεπτότανε πολύ πιο συχνά από όσο θα 'θελα και περιποιότανε ιδιαίτερα την Τζιοκόντα, τουλάχιστον έτσι άρχισε να μου φαίνεται εμένα από μια εποχή κι έπειτα κι από τότε άρχισε να με γαζώνει η ζήλια. Το χειρότερο ήτανε ότι ήμουν αναγκασμένος να παραδεχτώ ότι είχε κι ένα σωρό άλλα χαρίσματα, που του άρεσε να τα επιδεικνύει. Ήτανε λεπτός αλλά δυνατός, ευκίνητος και ταχύς. Έξυπνος κι εύγλωττος, ήξερε να λέει αστείες ιστορίες και να τις λέει χαριτωμένα. Σα να μη φτάνανε όλα αυτά — και τα μισά ακόμα θα 'τανε με το παραπάνω αρκετά — έπαιζε και καλούτσικη κιθάρα και τραγουδούσε με μια ζεστή φωνή όταν η δική μου ήτανε ακόμα σαν του βραγχοκόκορα κι έσπαζε πολλές φορές στη μέση μιας φράσης. Μ' άλλα λόγια ήτανε κοντά στο τέλειο κι όφειλα να το παραδεχτώ και το 'ξερε και φρόντιζε να το καταλαβαίνουνε κι οι άλλοι. Μ' άλλα λόγια ήτανε αχώνευτος και τον μισούσα. Σιγά μου 'γινε εφιάλτης, πίστεψα πως ήτανε αδύνατο να παραβγώ μαζί του. Κι άρχισα να ανακαλύπτω ένα σωρό σημάδια που μου φαινότανε πως είχανε μια βαθύτερη, κρυφή, σημασία και που σίγου-

ρα δείχνανε πως εκείνη τον προτιμούσε από μένα, πως τον θαύμαζε. Άρα ήτανε ερωτευμένη μαζί του.

Όταν κατάληξα πια στο αναπόφευκτο αυτό συμπέρασμα, στο τρομαχτικό αυτό συμπέρασμα, έπεσα σε βαθιά απόγνωση. Που μ' έσπρωξε μια μέρα να κάνω κάτι φοβερό, κάτι για το οποίο ντρέπουμε και σήμερα ακόμα, έστω κι αν, όπως αποδείχτηκε έπειτα, αυτό στάθηκε η αφορμή να επισπευσθεί η ευτυχία μου. Ήτανε μια μέρα που τους είχε επισκεφθεί και πάλι, μια μέρα του καλοκαιριού, είχε μάλιστα κάτσει να φάει μαζί τους το μεσημέρι κι εγώ τον είχα ιδεί που είχε έρθει και είχα ιδεί ότι είχε κάτσει και για φαγητό κι έτσι δεν είχα μπορέσει να βάλω μπουκιά στο στόμα μου, κλεισμένος κόμμο ο λαιμός μου, κουβάρι το στομάχι μου, καθόμουνα στο τραπέζι και σκεφτόμουνα πως, την ίδια εκείνη ώρα, αυτός ήτανε στο δικό τους το τραπέζι και σίγουρα τους έκανε όλους να γελούνε με τ' αστεία του, τους έκανε να κρέμονται από τα χείλια του κι εκείνη να τον κοιτάζει γεμάτη θαυμασμό κι ούτε στιγμή να σκέφτεται εμένα — ή, αν με σκεφτότανε, μόνο για να με συγκρίνει μαζί του και να με βρίσκει τελείως ασήμαντο κι αδιάφορο μπροστά του. Ναι, αυτό θα 'κανε, το 'ξερα εγώ. Φως φανάρι το πράμα. Κι όσο τα φανταζόμουνα αυτά,

όσο έβλεπα το θρίαμβό του, τόσο πέφτανε τα μούτρα μου πάνω στο πιάτο κι η απελπισία μου 'κανε το στόμα φαρμάκι. Ούτε μια πηρουσιά δεν μπόρεσα να φάω, τάχα πως το στομάχι μου είχε χαλάσει, δηλαδή όχι «τάχα» αφού πράγματι είχε τα χάλια του, ώσπου δεν μπορούσα άλλο και σηκώθηκα από το τραπέζι και πήγα στο δωμάτιό μου και ξάπλωσα στο ντιβάνι μου. Κι έμεινα εκεί ξαπλωμένος, ακίνητο το κορμί και νωθρό μα το μυαλό να γυρνάει σα σβούρα, ενώ η ζέστη του καλοκαιριάτικου απομεισήμερου γλιστρούσε μέσα από τα κλειστά παντζούρια και τ' ανοιχτά παράθυρα και μαζί το βουητό που κάνανε τα τζιτζίκια και λίγη αλμύρα από τη θάλασσα, ανεπαίσθητη, κι εγώ εκεί, ξαπλωμένος, γυμνός, παράλυτος, μούσκεμα στον ιδρώτα, θέλοντας να κλάψω αλλά μη αφήνοντας τον εαυτό μου, εκεί όλες τις ώρες εκείνου του μακριού καλοκαιριάτικου απογέματος, όταν όλοι οι άλλοι κοιμόντανε και δεν ακουγότανε κανένας ήχος από κανένα σπίτι, τις ώρες εκείνες που άλλοτε η ίδια αυτή ζέστη, το μισόφωτο και το γυμνό κορμί μου γεμίζανε τη φαντασία μου — εδώ και πάνω από ένα χρόνο — με εικόνες από αγκαλιάσματα που ποτέ μου δεν είχα ακόμα ζήσει αλλά ήξερα πια να τα φαντάζομαι, αγκαλιάσματα με γυμνά γυναι-

κεία σώματα, ωραία σώματα, που τ' άγγιζα και τα χείδενα παντού και τα χέρια τους πιάνανε το τσιτωμένο μου κορμί, φιλιά παντού και χάρδια κι ερωτικές σκηνές νεφελώδεις, ερεθιστικές.

Εκείνη την ημέρα, όμως, το σώμα μου ήτανε μαλθακό, το μυαλό μου χαμένο. Υπέφερα, ζήλευα, μισούσα. Κι όλη την ώρα ένιωθα πέρα για πέρα αβοήθητος και νικημένος. Το τεμπέλικο απόγεμα όρόσισε σιγά σιγά κι έδωσε τη θέση του στη μυρουδιά του βραδιού. Οι σκιές αρχίζανε να διεκδικούνε τα δικαιώματά τους πάνω στη γη. Ήτανε η ώρα που ξεφυτρώναμε από τα σπίτια μας, σα βραδινά έντομα, και μαζευόμαστε στο οικόπεδο για να ξοδευτούμε στο παιχνίδι. Όταν αποφάσισα να βγω και να τους βρω, η Τζιοκόντα, ο Ρούντι κι ο Πέππο στεκόντουσαν έξω από την πόρτα τους, κουβεντιάζοντας με δυο γειτονόπουλα. Πήγα κοντά τους, προσπαθώντας να φαίνομαι αδιάφορος, ψύχραιμος, πρόθυμος. Ο Ρούντι με γέμισε ευγένειες από την πρώτη στιγμή, παραπάνω απ' ό,τι χρειαζότανε — δηλαδή έτσι μου φάνηκε αμέσως εμένα — η μπερδεμένη και καχύποπτη διάθεσή μου βρήκε πως μου φερότανε με την καταδεχτικότητα εκείνη που δείχνει ένας ανώτερος προς εκείνους που τους έχει νικήσει ή ξέρει καλά ότι μπορεί εύκολα να τους νικήσει όπο-

τε το θελήσει. Αυτό δε βοήθησε βέβαια καθόλου τα κέφια μου. Όταν μου φάνηκε ακόμα ότι η Τζιοκόντα παραήτανε σιωπηλή κι απόφευγε τα μάτια μου — άρα ήτανε ένοχη, σίγουρα πράματα — τότε γίνηκα κουρέλι. Όλα ήτανε πια πεντακάθαρα για μένα, ηλίου φαεινότερα. Η Τζιοκόντα ήτανε ερωτευμένη με τον Ρούντι κι αυτό την έκανε να αισθάνεται ένοχη απέναντί μου, ο Ρούντι το 'ξερε ότι εκείνη τον αγαπούσε κι αυτό τον έκανε να αισθάνεται θριαμβευτής απέναντί μου. Αυτό ήταν πια πάρα πολύ. Δεν μπορούσα να το αντέξω. Ό,τι κι αν λέγανε ή κάνανε, ό,τι κι αν έλεγα ή έκανα εγώ, προσπαθώντας να φαίνομαι απλός και φυσικός, κάτι πίεζε το πίσω μέρος του κεφαλιού μου και το στομάχι μου ήτανε μέσα σε μια σφιχτοκλεισμένη γροθιά. Κάθε τόσο μου 'ρχότανε να παίρνω βαθιές αναπνοές. Όσο για την Τζιοκόντα και τον Ρούντι, η παραμικρή τους κίνηση, κουβέντα ή χειρονομία, μια ανεπαίσθητη αλλαγή στον τόνο της φωνής τους ή στην έκφραση του προσώπου τους, μια περαστική ματιά, τα πάντα, φαινότανε σε μένα να έχουνε την ξεχωριστή πια σημασία τους, το κρυφό τους νόημα. Καμιά αμφιβολία, ήτανε ερωτευμένοι.

Προσπάθησα να λογικευτώ. Είπα στον εαυτό μου ότι γινόμουνα γελοίος, ότι όλα αυτά ήτανε της

φαντασίας μου, τίποτε το πονηρό, για το καθετί που μου φαινότανε ύποπτο σίγουρα θα υπήρχε μια απλή εξήγηση — όλα αυτά τα είπα στον εαυτό μου. Δε βαριέσαι. Μόλις πήγαινα να νιώσω κάποια ανακούφιση, κάτι καινούργιο θα πρόσεχα κι όλα τα επιχειρήματα της λογικής μου καταρρέανε σα φράχτης μπροστά σε πλημμύρα. Το μυαλό μου πνιγότανε κάτω από τα κύματα της ζήλιας μου, παρέλυε, τα γόνατά μου γινόντανε σαν από ζελατίνα. Κι ένιωθα έναν απέραντο οίκτο για τον εαυτό μου και μοναξιά κι ερημιά. Και μαζί και ταπεινώση. Ήτανε η πρώτη γέυση της αποτυχίας κι ήτανε πολύ πικρή. Πήρα μέρος, εντελώς μηχανικά, στο παιχνίδι που είχανε αρχίσει οι άλλοι, χωρίς καμιά συναίσθηση του τι έκανα, ο νους μου συνεχώς στην απώλειά μου. Ήτανε παράξενο πώς, μέσα σε κείνες τις λίγες ώρες, ξεκαθάρισε και συνειδητοποιήθηκε μέσα μου η έκταση και η ένταση των αισθημάτων μου για κείνην. Τα πόσα ήθελα να κάνω και να μοιραστώ μαζί της. Εικόνες διάχυτες, που ενωνόντανε και χωρίζανε και ξανασμίγανε μεταξύ τους, σχήματα και χρώματα, μια ζωή μαζί της, όλα ποτισμένα τώρα από μια ζεστή, σχεδόν υγρή, θλίψη που ήτανε πολύ γλυκιά. Θα 'θελα να κάτσω σ' ένα βραχάκι, μόνος μέσα στη μυρουδιά του θυμαριού που γέ-

μιζε τον βραδινό αέρα, και να κλάψω ώσπου να μαλακώσει η καρδιά μου. Και καθώς το ήθελα αυτό, και παρ' όλο που ήμουν βέβαιος ότι την είχα χάσει ανεπανόρθωτα, αφηνόμενα να φαντάζομαι ότι, έτσι όπως θα 'μωνα καθισμένος μόνος, θα ένιωθα ξαφνικά ένα χέρι ν' ακουμπάει στο λαιμό μου και θα γύριζα και θα 'τανε αυτή, στο βραδινό το φως, σιωπηλή, γεμάτη αγάπη, μ' ένα στόμα γεμάτο φιλία που περιμένανε να δοθούν. Μια εκκένωση χαράς με διαπερνούσε στη φαντασία αυτή κι αμέσως μετά γινόμουνα χειρότερα από πριν καθώς η ασχήμια της πραγματικότητας με χτυπούσε ξανά και καταλάβαινα πως, βέβαια, τίποτε τέτοιο δε θα γινότανε, πως, αν καθόμουνα σ' ένα βραχάκι, μόνος μέσα στη μυρουδιά του θυμαριού που γέμιζε τον βραδινό αέρα, για να κλάψω, η ιστορία θα τέλειωνε, απλούστατα, με το να κάθουμαι σ' ένα βραχάκι, μόνος μέσα στη μυρουδιά του θυμαριού που γέμιζε τον βραδινό αέρα, κλαίγοντας. Σκέψη που κατάφερε να μεγαλώσει τον οίκτο που με πλημμύριζε για τον εαυτό μου. Κι όλη την ώρα, είχα πλήρη συναίσθηση ότι όλα όσα ένιωθα και σκεφτόμουνα κι έκανα, ο ρόλος που έπαιζα, κι ίσως υποσυνείδητα τον γλεντούσα κιόλας λίγο, ήτανε τα αισθήματα κι οι σκέψεις κι οι πράξεις, ο ρόλος, αναρίθμητων αγοριών της ηλικίας

μου πριν από μένα, την ίδια ώρα με μένα ή στα χρόνια και τους αιώνες που θ' ακολουθούσανε, εκεί κι αλλού και σ' όλο τον κόσμο, ότι όλα αυτά είχανε γραφτεί σε χιλιάδες ιστορίες και ποιήματα και τραγούδια καλής, μέτριας ή κακής ποιότητας, είχανε διαβαστεί ή ακουστεί από κάθε άνθρωπο επί της γης, τα 'χανε μιμηθεί ή κοροϊδέψει ή απλώς αγνοήσει γενεές επί γενεών, κι ότι εγώ ο ίδιος, εκείνη τη στιγμή που μου φαινότανε το αποκορύφωμα της θυσίας και της ανάτασης και του καινούργιου, δεν ήμουνα τίποτε άλλο από ένα ασήμαντο, χιλιοτριμμένο, ανούσιο έκτυπο ενός εφήβου μάταια ερωτευμένου. Καμιά πρωτοτυπία, τίποτε. Στιγμές στιγμές ξανάβρισκα την παλιά μου ικανότητα να κοροϊδέω τον εαυτό μου, όμως αμέσως μετά ξαναβούλιαζα στην κινούμενη άμμο της απελπισίας μου.

Η ώρα περνούσε με διάφορες, αποτυχημένες, προσπάθειες να στρωθούμε σ' ένα παιχνίδι στα σωστά και μη συνεχίζοντας κανένα για πολύ — οι μικροί της παρέας ήτανε απειθάρχητοι, η Τζιοκόντα έδινε την εντύπωση πως δεν ήτανε καν εκεί, ο Ρούντι κατευχαριστημένος από τον εαυτό του και γεμάτος αντιπαθητική χάρη και γοητεία. Περισσότερο από κάθε άλλη φορά εκείνο το βράδυ — τουλάχιστον στον έτσι μου φαινότανε εμένα — έκανε ό,τι μπο-

ρούσε για να 'ναι καλός μαζί μου. Στην αρχή τον άφηνα να με ποδοπατάει με την καλοσύνη του χωρίς να αντιδρώ. Αλλά όταν αυτή η κατάσταση είχε κρατήσει πια αρκετήν ώρα και είχα τσαλαβουτήσει αρκετά μέσα στη δυστυχία μου ώστε να έχουνε ικανοποιηθεί και οι πιο μαζοχιστικές μου ανάγκες, άρχισα να νιώθω ότι δεν τον άντεχα παραπάνω. Ως εκεί, τέρμα. Ήτανε σκέτος άγγελος καλοσύνης και φροντίδας για μένα. Ό,τι κι αν έλεγε, το απεύθυνε προς εμένα, ό,τι κι αν πρότεινε, ρωτούσε αν συμφωνώ. Αν διαφωνούσα σε κάτι μαζί του, όχι μόνο δεν επέμενε αλλά διαζότανε να ζητήσει και συγγνώμη και να παραδεχτεί ότι είχα δίκιο εγώ — ναι, ο άτιμος, εμένα σκεφτότανε, εκείνην ούτε που της έδινε σημασία, για μένα νοιαζότανε, ακούς εκεί ο υποκριτής, για μένα. Το 'κανε ξεπίτηδες, γι' αυτό δεν είχα εδώ κι αρκετή ώρα καιμιάν αμφιβολία πια. Τι ήθελε, δηλαδή, να μου παραστήσει ο έξυπνος με το «Νίκο μου, αυτό» και το «Νίκο μου, εκείνο» — έβαζε και το «μου» — και με τα «ευχαριστώ» του και τα «παρακαλώ» του και τα «συγγνώμη» του, π' ανάθεμα το θράσος του; Αμ δε θα τον άφηνα να μου το κάνει εμένα αυτό ο κύριος, δε θα τον άφηνα άλλο. Δεν του έφθανε μωρέ, δεν του έφθανε, Θεέ μου, που την είχε κερδίσει από μένα; Έπρεπε να με

ταπεινώνει κι από πάνω μ' αυτόν τον ψεύτικο, ανυπόφορο, υποκριτικό του τρόπο; Πολύ του πήγαινε, πάρα πολύ. Θα του 'δειχνα εγώ τι σκεφτόμουνα γι' αυτόν. Θα του 'κοβα τη φόρα, μάλιστα, θα τον έβαζα στη θέση του εγώ. Άρχισα να νιώθω μιαν ανακούφιση στη σκέψη πώς θα πάτσιζα μαζί του. Χωρίς να το καταλάβω, έπαιψα να σκέφτουμε τι θα μ' άρεζε να κάνω με την Τζιοκόντα κι άρχισα να σκέφτουμε τι θα μ' άρεζε να του 'κανα αυτουνού. Όχι μόνο με τα λόγια μα και με τα χέρια μου. Ξέχασα πόσο πιο δυνατός ήτανε από μένα, πόσο πιο γρήγορος και πεπειραμένος, ξέχασα το γάλι που είχε το μυαλό μου κι άρχισα ν' αφήνουμε σε φαντασίες όπου πάλευα μαζί του και του 'δινα μια και τον ξάπλωνα κάτω ξερό, έτσι, με μια μπουνιά μονάχα στην αυθάδικη μύτη του, τον έκανα του αλατιού εγώ, να γίνει το μούτρο του από κρέας, να του κοπεί η λαλιά, να μην ξέρει τι λέει, να 'ναι ένας ανίκανος, γελοίος βλάκας. Κι όλη την ώρα, οι άλλοι θα με κοιτάζανε με θαυμασμό, κι εκείνη με κάτι παραπάνω από θαυμασμό, και στο τέλος θα με παρακαλούσε, απ' την καλοσύνη της καρδιάς της και μ' ένα βλέμμα γεμάτο κρυφό νόημα στα μάτια της, να τον λυπηθώ και να τον αφήσω και να μη χάνω μαζί του χρόνο που θα μπορούσα να τον αφιερώσω σ'

εκείνην. Πολλά χρόνια πριν διαβάσω για πρώτη φορά τη ζωή του Γουόλτερ Μίττυ, ήμουνα εγώ ένας Μίττυ — μόνο που, ταυτόχρονα, είχα πάλι εκείνο το άθλιο συναίσθημα ότι όλα αυτά ήτανε μια ουτοπία, μια φαντασία και πόθοι ευσεβέστατοι που δε θα πραγματοποιούντανε ποτέ. Αυτό με θύμωνε ακόμα πιο πολύ. Ένας θυμός που φούσκωνε μέσα μου και με τύφλωνε, αλλεπάλληλες σκέψεις που καίγανε και σπρωχόντανε και διώχνανε η μια την άλλη μες στο ξαναμμένο μυαλό μου, του τα 'ψελνα μέσα μου, τον έβριζα με όλη την εφευρετικότητα της απελπισίας μου και της πληγωμένης μου ματαιοδοξίας... δεν μπορώ να πω σε ποιο ακριβώς σημείο αντιλήφθηκα ξαφνικά, με σκέτη φρίκη, ότι, ποιος ξέρει από πόσην ώρα, είχα παρασυρθεί, τελείως ασυναίσθητα, και μιλούσα τις σκέψεις μου μεγάλωφωνα, ξερονούσα μπροστά τους το πύο και το φαρμάκι μου. Σε μια στιγμή, αναπάντεχα, κατάλαβα ότι όλοι είχανε σταματήσει το παιχνίδι κι είχανε κοκαλώσει και με κοιτάζανε με απορία και ξάφνιασμα, ο Ρούντι ήτανε κατάχλωμος και στεκότανε σαν να 'τανε ξύλινος, τα μάτια της Τζισκόντα, εκείνα τα απίστευτα μάτια, με κοιτάζανε με μιαν απύθμενη θλίψη. Κανείς τους δε μ' έβλεπε με θαυμασμό, ο Ρούντι δε βρισκότανε ξαπλωμένος καταγής ξερός από

τη γροθιά μου, ούτε ήτανε ένας γελοίος βλάκας, δεν υπήρχε καμιά λατρεία και παράκληση για οίκτο και κρυφό νόημα στο βλέμμα της. Το καθετί ήτανε απλώς παγωμένο — εκτός από τη θλίψη στα μάτια της — εκείνη την απαίσια εφιαλτική στιγμή που συνήλθα και πρόφτασα τον εαυτό μου και τον άκουσα να λέει «...έτσι, βρε παλιο-Εβραίε» και μου κόπηκε η αναπνοή και το κεφάλι μου ένιωθε γεμάτο μπερδεμένα μαλλιά μέσα του, μια σα σκοτοδίνη κι ύστερα απότομη στροφή και τρέξιμο κατευθείαν στο σπίτι μου και στο δωμάτιό μου και στο ντιβάνι μου. Έπεσα εκεί κι έμεινα, ψόφιος, το σώμα μου παράλυτο, μόνο η καρδιά μου να τρελοχτυπάει — ώσπου έσπασα στο τέλος κι όλη η αγωνία μου κι οι τύψεις κι η ντροπή μου ορμήσανε από μέσα μου με λυγμούς ασταμάτητους, ανεξέλεγκτους, τιμωρητικούς. Τώρα ήξερα πως όχι μόνο είχα χάσει τη μάχη και την Τζιοκόντα, μα και την αξιοπρέπειά μου την ίδια και τον αυτοσεβασμό μου, το δικαίωμα ακόμα και να την ξαναϊδώ απλώς, πόσο μάλλον να 'μαι μαζί της, να την αγαπώ. Εκείνο το «...παλιο-Εβραίε» κουνούνιζε στ' αυτιά μου και φώναζε για την αδικία μου και την ανανδρία μου που είχε έτσι πληγώσει όχι μόνο τον Ρούντι — και γιατί να πληγώσω ακόμα κι αυτόν, Θεέ μου, γιατί, αφού εγώ

τον αγαπούσα κι εκείνον ακόμα, αλήθεια, το 'νιωθα κι αυτό τώρα ολοκάθαρα, τον ήθελα για φίλο μου περισσότερο από κάθε άλλον — αλλά κι εκείνην και την οικογένειά της κι όλους τους Εβραίους παντού, που τόσο τους αγαπούσα και τους θαύμαζα, εγώ που μ' εβραιόπουλα φίλους μου είχα περάσει μερικές από τις πιο ευτυχισμένες ώρες της ζωής μου ως τότε.

Κοιμήθηκα από το κλάμα κι ούτε που ξύπνησα ως την άλλη μέρα το πρωί, ανενόχλητος καθώς η μητέρα μου, που μου έδειχνε, από τα δεκατέσσερά μου κιόλας, αρκετή κατανόηση και διακριτικότητα, έκανε πως δεν είχε αντιληφθεί να συμβαίνει τίποτε — όσο κι αν ασφαλώς θα πρέπει ν' απορούσε — κι ο πατέρας είχε πολύ σπουδαιότερα προβλήματα στο κεφάλι του από το να προσέχει πώς ήτανε τα κέφια μου.